

XOTIN-QIZLAR BANDLIGINI TA'MINLASH VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA)

Nafasova Aziza Zafar Qizi

“Bank-moliya” yo‘nalishi tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada xotin-qizlar bandligini ta'minlash va ularni tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etishning iqtisodiy ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot davomida tijorat banklari tomonidan mahallalarda tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida ajratilayotgan kreditlar, ularning shartlari hamda amaliyotda uchrayotgan muammolar o'rganildi. Xususan, kredit skoring tizimi, garov ta'minoti muammolari, bank xodimlari va mahalla tizimi o'rtasidagi hamkorlikdagi kamchiliklar tahlil qilindi. Samarqand viloyati, xususan Urgut tumani misolida hududiy tahlil amalga oshirildi. Tadqiqot natijasida xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish va bandligini oshirishga qaratilgan amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: xotin-qizlar bandligi, ayollar tadbirkorligi, mahalla iqtisodiyoti, mikrokreditlar, tijorat banklari, iqtisodiy rivojlanish.

Kirish

Bugungi kunda dunyo iqtisodiyotida ayollar bandligini ta'minlash va ularning iqtisodiy faolligini oshirish barqaror rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayollarning mehnat bozorida faol ishtirok etishi nafaqat oilaviy daromadlarni oshiradi, balki mamlakat iqtisodiyotining umumiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ham xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash, ularning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va bandligini ta'minlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, mahallalarda aholi bandligini ta'minlash, oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish hamda imtiyozli kreditlar ajratish orqali yangi ish o'rinlarini yaratish bo'yicha tizimli ishlar olib borilmoqda.

Shunga qaramay, amaliyotda ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda ayrim muammolar ham mavjud bo'lib, ularni ilmiy jihatdan o'rganish va samarali yechimlar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning mohiyati

Xotin-qizlar bandligini ta'minlash jamiyatda iqtisodiy tenglikni mustahkamlash va inson kapitalidan samarali foydalanishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Ayollarni tadbirkorlik faoliyatiga jalb qilish orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi, mahalliy ishlab chiqarish rivojlanadi hamda hududiy iqtisodiy faollik oshadi.

Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish jarayonida bir qator iqtisodiy va tashkiliy muammolar mavjud. Jumladan:

- bank kreditlari foiz stavkalarining yuqoriligi;

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

- ko'plab ayollarda garov ta'minotining mavjud emasligi;
- kredit olish jarayonining murakkabligi;
- imtiyozli kreditlar haqida axborot yetarli darajada tarqalmaganligi.

Mazkur muammolar xotin-qizlarning biznes boshlashi va o'z faoliyatini kengaytirish imkoniyatlarini cheklab qo'ymoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

Xotin-qizlar bandligi va ayollar tadbirkorligini rivojlantirish masalalari ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan o'rganilgan. Xalqaro tashkilotlar, jumladan Jahon banki, Xalqaro mehnat tashkiloti va BMT tadqiqotlari ayollar iqtisodiy faolligini oshirish mamlakat yalpi ichki mahsuloti o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi.

Mazkur tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- statistik ma'lumotlarni tahlil qilish;
- tizimli tahlil usuli;
- taqqoslash metodi;
- iqtisodiy tahlil va umumlashtirish usullari.

Tadqiqot jarayonida tijorat banklari tomonidan taqdim etilayotgan kredit dasturlari, hududiy statistik ma'lumotlar hamda mahalla tizimidagi amaliy holatlar o'rganildi.

Muhokama va natijalar

Mahallalarda aholi bandligini ta'minlash va tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida tijorat banklari tomonidan turli kredit dasturlari amalga oshirilmoqda. Jumladan:

- "Oilaviy tadbirkorlik" dasturi
- "Yoshlar tadbirkorligi" krediti
- "Har bir ayol tadbirkor" dasturi
- "Kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash" dasturi

Mazkur dasturlar orqali tadbirkorlarga 50 mln so'mdan bir necha milliard so'mgacha kreditlar ajratilishi nazarda tutilgan.

Hududiy tahlil (samarqand viloyati misolida)

Tahlil natijalariga ko'ra, Samarqand viloyatida mahallalarga birlashtirilgan tijorat banklari orqali jami 1081 ta mahalla fuqarolar yig'ini bilan hamkorlik yo'lga qo'yilgan.

Banklar kesimida eng ko'p mahallalar quyidagicha taqsimlangan:

- Agrobank — 177 ta MFY
- Xalq banki — 177 ta MFY
- Milliy bank — 118 ta MFY
- Mikrokreditbank — 104 ta MFY

Bu ko'rsatkichlar tijorat banklarining mahalla tizimi orqali tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynayotganligini ko'rsatadi.

Urgut tumani misolida tahlil

Urgut tumanida jami 116 ta mahalla fuqarolar yig'ini tijorat banklariga birlashtirilgan.

Ularning banklar kesimidagi taqsimoti quyidagicha:

- Agrobank — 10 ta MFY

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

- Mikrokreditbank — 25 ta MFY
- Milliy bank — 30 ta MFY
- Xalq banki — 18 ta MFY
- Hamkor bank — 11 ta MFY
- Ipak yo‘li bank — 6 ta MFY
- Davr bank — 16 ta MFY

Bu ko‘rsatkichlar hududda banklar orqali tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha tizimli ishlar olib borilayotganini ko‘rsatadi.

Amaliy muammolar

Tadqiqot davomida quyidagi asosiy muammolar aniqlandi:

- Kredit skoring tizimi muammosi
- Ko‘plab fuqarolar avval olingan kreditlarning o‘z vaqtida yopilmaganligi sababli banklarning skoring tizimidan o‘ta olmaydi. Natijada hozirda tadbirkorlik bilan shug‘ullanishga tayyor bo‘lgan fuqarolar ham kredit olish imkoniyatidan mahrum bo‘lib qolmoqda.

- Kredit limitlari masalasi
- Mahallalarga ajratiladigan kreditlar oilaviy tadbirkorlik dasturi bo‘yicha kreditlarning qaytarilish darajasiga bog‘liq holda limit asosida belgilanadi. Kreditlarning o‘z vaqtida qaytmasligi yangi kredit ajratish imkoniyatlarini cheklaydi.

- Tashkiliy muammolar

Mahalla bankirligi tizimida quyidagi muammolar mavjud:

- bank xodimlari sonining yetarli emasligi;
- mahalla agentlari va hokim yordamchilari bilan hamkorlikning yetarli emasligi;
- joylarga chiqib ishlash uchun transport vositalarining yetishmasligi.

Hozirgi kunda mahalla bankirligi tizimida:

- 4 nafar MFY bankiri
- 2 nafar kredit mutaxassisi
- 2 nafar yollanma MFY bankiri
- 18 nafar MFY agenti faoliyat yuritmoqda.

Biroq mavjud mahallalar soni ko‘pligi sababli barcha hududlarni qamrab olishda qiyinchiliklar yuzaga kelmoqda.

Xulosa va takliflar

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Xotin-qizlar uchun imtiyozli kreditlar hajmini kengaytirish.
2. Garovsiz mikrokredit mexanizmlarini rivojlantirish.
3. Kredit skoring tizimini takomillashtirish.
4. Mahalla bankirligi tizimini kuchaytirish va qo‘shimcha mutaxassislar jalb qilish.
5. Mahallabay ishlash bo‘limini transport vositalari bilan ta‘minlash.
6. Hokim yordamchilari, bank xodimlari va mahalla faollari o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish.

Iqtisodiy ahamiyati

Xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirish mamlakat iqtisodiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash orqali:

- yangi ish o'rinlari yaratiladi;
- aholi daromadlari oshadi;
- mahalliy ishlab chiqarish rivojlanadi;
- kambag'allik darajasi kamayadi.

Natijada iqtisodiy barqarorlik mustahkamlanadi hamda hududiy rivojlanish ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari.
3. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.
4. Jahon banki hisobotlari.
5. Xalqaro mehnat tashkiloti tadqiqot materiallari.
6. Samarqand viloyati markaziy banki boshqarmasi

